

UN STUDIU CONSISTENT ASUPRA EVOLUȚIEI LEULUI MOLDOVENESC

Dr., prof. univ. **Mihai PATRAȘ**
Universitatea de Stat din Moldova

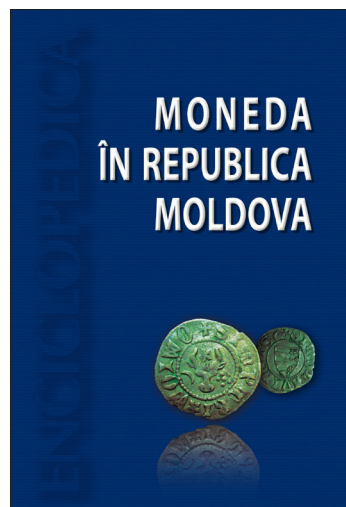
Lucrarea *Moneda în Republica Moldova* este editată sub egida Bibliotecii științifice centrale „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei și are ca autori un grup de specialiști din Chișinău (Silviu Andrieș-Tabac, Ana Boldureanu, Lilea Dergaciova) și București (Mihai Dima, Dan Ilie, Theodor Isvoreanu, Eugen Nicolae, Ana-Maria Velter, Aurel Vilcu).

Monografia începe cu un cuvânt-înainte semnat de acad. Gheorghe Duca, președintele AȘM. După cum menționează în introducerea directorul adjunct științific al Institutului de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, Eugen Nicolae, cartea este dedicată împlinirii a două decenii de la emiterea monedei naționale a Republicii Moldova (29 noiembrie 1993), ceea ce a permis crearea sistemului valutar al celui de-al doilea stat românesc.

Volumul este structurat pe patru capitole care cuprind expunerea cronologică a evoluției monedei și circulației monetare în teritoriul actual al Republicii Moldova, precum și în spațiile învecinate.

Primul capitol, *Epoca antică*, include perioada de peste un mileniu (sec. VI-I î.Hr. – sec. I-VIII d.Hr.), conține o multitudine de informații cognitive, în mare măsură de pionierat pentru cititorul nostru, dat fiind faptul că surse scrise din perioada respectivă sunt extrem de puține. Este vorba despre semnele premonetare și monedele grecești și cele macedonene, precum imitațiile de tip macedonean care circulau în spațiul litoralului de nord și de vest al Mării Negre, inclusiv în limanul Nistrului. Acestea erau obiecte turnate din bronz, vârfuri de săgeată, identificate în apropierea cetăților grecești din perioada antică. Autorii evidențiază monedele istriene, cele bătute la Tyras (Cetatea Albă/ Belgorod Dnestrovsk), Olbia etc.

Teritoriul actual al Republicii Moldova, fiind învecinat cu Imperiul Roman, s-a aflat timp îndelungat sub înrâurirea acestuia, printre factorii de influență numărându-se și circulația monetară. Autorii menționează că însuși termenul de monedă provine de la latinescul „moneta”, inspirat de numele zeiței Juno Moneta, în timpul căreia a funcționat unul din primele ateliere monetare. În lucrare este descris sistemul monetar din diverse perioade, inclusiv cel republican și imperial, cel bimetalist (bazat pe argint și cupru), apoi monedele de aur, bronz (asul), precum și cea mai răspândită monedă de argint – denarul, care într-o altă formă s-a

Moneda în Republica Moldova
Editată sub egida Bibliotecii Științifice Centrale
„Andrei Lupan” (Institut) a Academiei de Științe
a Moldovei/ Coordonator de proiect C. Manolache.
Chișinău, 2015, 505 p.

păstrat în calitate de monedă națională până în prezent în mai mult state din zona Mării Mediterane, Orientul Mijlociu. Prezintă interes științific și reformele monetare petrecute în perioada stăpânirii romane.

Aproape jumătate din volumul lucrării este dedicată expunerii rezultatelor cercetării în domeniu, ce țin de perioada Evului Mediu (capitolul II). Cele șase subcapitole cuprind monedele bizantine, cele ale Hoardei de Aur, monedele islamice, monedele otomane, monedele europene, precum și cele moldovenești. Dintre monezile bizantine ca fiind cele mai importante autorii evidențiază monezile de aur – solidus, apoi nomisma ș.a.

În această perioadă, odată cu apariția statalității moldovenești, se extind și monedele autohtone, în special în timpul lui Petru I (cca 1375–1391). Se consideră, că la baza sistemului monetar moldovenesc a stat sommo – unitate ponderală utilizată în Hoarda de Aur (lingou, grivna sau marca de aur) (p. 133). Greutatea unui sommo varia între 192-198 g, din care se băteau cca 200 unități monetare, adică cu o greutate medie unitară de cca 0,90 g.

Monedele moldovenești devin răspândite pe larg și în afară Principatului (în Serbia, Bulgaria, Țara Românească, Transilvania, Polonia, Lituania). Autorii

menționează, că dezvoltarea economică din acea perioadă permite domnitorilor Moldovei (Petru I și Alexandru cel Bun) să satisfacă solicitarea regelui polon Vladislav II Jagello de a acorda acestuia un împrumut de 3 000 și, respectiv, 1 000 lingouri de argint, sume care așa și nu au fost restituite. În schimb Moldova a primit în posesie Cetatea Snetin și Pocuția (p. 147). Una dintre monedele cele mai răspândite de la începutul sec. al XV-lea era groșul (denumirea provine din latinescul „grossus”, cea ce semnifică „mare”, gros), cu diverse variații valorice ale acestuia. Este evident faptul, că moneda emisă și circulația monetară se aflau sub o semnificativă influență externă. De exemplu, în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, deși se bătea monedă de calitate (groșul), o presiune majoră a fost exercitată din partea asprilor otomani care au invadat piața principatului.

În subcapitolul dedicat monedelor moldovenești din sec. al XVI-lea autorii menționează, că procesele monetare au evoluat în strânsă legătură cu cele politice. În mod special este evidențiată domnia lui Alexandru Lăpușneanu (1552–1561, 1561–1568), când au fost emiși denarii de argint. În acea perioadă s-au mai aflat în circulație ducatul de aur, talerul de argint, ortul de argint, obolul sau mangarul, șilingii, precum și monezile maghiare sau poloneze. Concomitent, după cum se menționează în lucrare, în circulație adeseori se aflau și monezi falsificate. Pe parcursul unei perioade îndelungate monetăria principală se afla la Suceava.

Un rol important în circulația monetară a Moldovei, dar și a mai multor țări din Europa din sec. al XVII-lea, revine talerului Țărilor de Jos, mai ales talerul-leu. Odată cu creșterea importului de aur în Spania (din America/ „Lumea Nouă”) un rol important le-a revenit realilor bătuți de Regatul Spaniei.

Capitolul III al cercetării cuprinde expunerea evoluției monedei și a circulației monetare în epoca modernă, ce cuprinde regimul fanariot (1711–1812), ocupația rusească (1812–1918), perioada aflării Basarabiei în componența României (1918–1944), precum și cea a ocupației provizorii sovietice (până la primele alegeri relativ democratice de la începutul anului 1990).

Autorii menționează că sub regimul fanariot în Moldova, ca și în Țara Românească predomina moneda străină, în primul rând talerul, divizat în 40 de parale. Către sfârșitul secolului pe piața se impune kurușul de argint. Sunt constatate tendințe de tezaurizare a monedei de aur. În prima parte a perioadei de după 1812 în circulația monetară se utilizau mai multe monezi, dar treptat (începând cu 1 ianuarie 1828) acestea au fost substituie cu rubla rusească.

Unirea Basarabiei cu România a avut drept consecință firească faptul că leul a devenit unitate mo-

netară oficială începând cu 17/ 30 aprilie 1918. Ocuparea Basarabiei de către trupele sovietice a condus la substituiea monedei românești cu rubla sovietică (începând cu august 1944), care efectiv s-a aflat în circulație până în noiembrie 1993, adică inclusiv 2 ani și ceva după adoptarea Declarației de Independență (27 august 1991).

Pentru cei mai mulți cititori prezintă interes deosebit capitolul dedicat monedei naționale a Republicii Moldova. Aceasta a fost posibil după adoptarea de către primul Parlament a Declarației de Suveranitate (23 iunie 1990), precum și a deciziei Parlamentului din 25 iulie 1990 „Cu privire la concepția trecerii la economia de piață în Republicii Moldova”. Potrivit acestui document, moneda națională urma să fie emisă în 1991. Deși prin Decret Prezidențial Filiala din Republica Moldova a Băncii de Stat a ex-URSS a fost reorganizată în Banca Națională a Moldovei / BNM, prevederea de mai sus a Parlamentului a fost realizată cu mare întârziere, abia la 29 noiembrie 1993, Moldova fiind printre ultimele noi state independente (foste republici unionale ale ex-URSS), care au emis monedele proprii. Aceasta tergiversare, precum modul greșit de efectuare a reformei monetare (de exemplu, utilizarea unui singur coeficient, 1000 u. m. vechi contra unui leu-nou emis, pentru toate valorile, inclusiv și pentru depunerile bănești ale populației, fără a utiliza un sistem diferențiat de coeficienți de preschimbare), a cauzat enorme pagube materiale și financiare cetățenilor și agenților economici, a discreditat în mare măsură sectorul bancar, precum și așa-numită privatizare.

Monografia ar fi avut de câștigat dacă ar fi conținut informații utile și despre aceste grave neajunsuri ale reformei monetare întârziate (chiar și în urma Federației Ruse, care a emis rubla proprie cu cca un an și jumătate înainte). În câteva locuri ale monografiei este greșit folosită expresia „valută națională” (cu referire la leul moldovenesc) în loc de „moneda națională” (vezi, de ex., p. 447).

Lucrarea înglobează o multitudine de fotografii-color ale diverselor monezi și semne monetare, obținute în urma cercetărilor arheologice și documentare etc. Acest fapt ajută cititorul să cunoască mai bine realitățile istorice din acest domeniu.

În general însă trebuie să menționăm că lucrarea *Moneda în Republica Moldova* reprezintă o cercetare consistentă care va rezista timpului. Cititorul din Republica Moldova, dar și din întregul spațiu românesc poate afla informații sistematizate cu caracter numismatic, monetar, economico-istoric deosebit de utile, ce tradițional au lipsit în bibliotecile universitare. Este un frumos exemplu de colaborare internațională „româno-română”.